

Mykolas Kleopas Oginskis

1794 m. sukilimo verpetuose

Tado Kosciuszko portretas.
XIX a. antrastis. Lietuvos mokslų akademijos.
Vilniaus biblioteka, LMAVB RS, P7-2265, lap. 4

Gegužės 3-osios konstitucijos panaikinimas ir Abiejų Tautų Respublikos teritorijos antrasis užgrobimas sutelkė šalies patriotus organizuotam pasipriešinimui. 1794 m. kovo 24 d. Krokuvoje Jungtinių Amerikos Valstijų pilitinio karo didvyris generolas Tadas Kosciuszka paskelbė manifestą „Už laisvę, valstybės teritorijos nedalomumą ir tautos nepriklausomybę“. Prasidėjo visuotinis sukilimas. Netrukus jis pasiekė ir Lietuvą.

Balandžio 24 d. Vilniuje, Rotušės aikštėje, buvo paskelbtas lietuvių tautos sukilimo Aktas, sudaryta Lietuvos sukilėlių vyriausybė – Lietuvos aukščiausioji tautinė taryba. Lietuvos sukilėlių ginkluotųjų pajėgų vadu tapo karo inžinierius generolas Jokūbas Jasinskis. Atrykęs į Vilnių M. K. Oginskis aktyviai įsijungė į sukilėlių gretas ir balandžio 29 d. savo parašu sutvirtino prisiimtą „Tėvynės laisvę įnešusiąją dalį: turtą, darbą ir gyvenimą“. Išrinktas į Aukščiausiąją tautinę tarybą M. K. Oginskis kartu su D. Narbutu ir M. P. Karpavičiumi rengė sukilimo teisės aktus, daug prisidėjo organizuojant karines sukilėlių formuotes. Gegužės 6 d. Tarybos pavedimu pasakė įkvepiančią kalbą Pohuliankos aikštėje susirinkusiems maištingai nusteikusiems Vilniaus miestiečiams (apie 30 tūkst. žmonių!), kviesdamas juos organizuotai palaikyti mieste Aukščiausiosios tautinės tarybos nustatytą tvarką ir drausmę ir nepasiduoti aklų keršto aistroms, anarchijai.

1794 m. birželio 4 d. M. K. Oginskis su 500 sukilėlių dalinio pradėjo karinį žygį į rusų kariuomenės kontroliuojamą Minsko vaivadiją. Jo tikslas buvo prasibrauti į Baltosios Rusijos gilumą ir, pažadėjęs laisvę, patraukti į sukilimą maždaug 10 tūkst. savo dvarų valstiečių. Sukilėlių pasirodymas Minsko vaivadijoje buvo didelis politinės reikšmės įvykis. Pakeliumi – Asmenoje, Barūnuose, Slabadoje, Voložine, Vyšniave – buvo skelbiami sukilėlių valdžios atsisaukimai, vietos gyventojai kviečiami prisidėti prie visuotinio pasipriešinimo okupantams. Deja, šio reido tikslas įgyvendinti nepavyko. Mūšyje su barono Levino Benigseno ir grafo Nikolajaus Zubovo vadovaujamais kariuomenės daliniais sukilėliai neteko daugiau kaip 50 savo bendražygių. Persekiojamas rusų kariuomenės paltūliu, M. K. Oginskio dalinys tikėtis sutemus prasižvėrė į Krėvą, kur susijungė su J. Jasinskio vadovaujamais kariuomenės vangardu. Sukilimo vadovybė teigiamai įvertino M. K. Oginskio veiksmus. T. Kosciuszka pritarė jo naujam sumanymui – šį kartą surengti išpuolį į Kuršio (Latvijos) teritoriją, suteikiant paramą vietos sukilėliams, o tuo pačiu sutrikdant Rusijos karinių dalinių judėjimą į Vilniaus pusę. Sėkms atveju buvo planuota užimti Daugpilio tvirtovę. Deja, kur kas

geriau ginkluotų priešų pajėgų įveikti buvo neįmanoma ir M. K. Oginskiui teko atitraukti. Gavęs T. Kosciuszko nurodymą nebežygiuoti tolyn į priešų užimtą teritoriją, jis apsispyto Dusetos. Rugpjūčio 14 d. M. K. Oginskis pasiekė žinią, kad rusų kariuomenė užėmė Vilnių. Palikęs Dusetas, per Jonavą, Kauną M. K. Oginskis išskubėjo į Varšuvą, kur laukė susitikimas T. Kosciuszkos štabe.

1794 m. rugsėjo pabaigoje – spalio viduryje Rusijos kariuomenė užėmė visą Lietuvos teritoriją iki Nemuno, Prūsijos kariuomenė – Užnemunę. Spalio 10 d. mūšyje prie Macejovicių T. Kosciuszka buvo sužeistas ir pateko į nelaisvę. Lapkričio 4 d. A. Suvorovo kariuomenė šturmuo Varšuvos priemiestį Praga. Lapkričio 5 d. Varšuvai kapituliuojus, sukilimas buvo nuslopintas. Ginant Varšuvą žuvo Lietuvos sukilėlių vadas J. Jasinskis.

Taip baigėsi paskutinis bandymas išgelbėti Abiejų Tautų Respubliką. Dalis aktyviausių sukilimo dalyvių emigravo. Tarp jų buvo ir M. K. Oginskis. Apstojusį Venecijoje, M. K. Oginskį pasiekė imperatorės Jekaterinos II atstovo kunigaikščio Nikolajaus Repnino pasiūlymas rašyti Jos didenybei atgailos laisšką dėl „neapgalvoto dalyvavimo maiste“. M. K. Oginskiui atsisakius nusižeminti ir prisiekti, buvo konfiskuoti visi jo dvarai ir turtas, kuris pasiliko užgroboje Tėvyneje. Prasidėjo įtempti varginančios politinės emigracijos metai. Drauge su kitais emigracijoje atsidūrusiais sukilimo vadovybės nariais M. K. Oginskis iki pat 1800 m. nesilovė ieškoti politinės ir karinės paramos Tėvynei atkurti.

* 1795 m. spalio 24 d. Sankt Peterburge Rusija, Prūsija ir Austrija pasirašė Trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalinymo sutartį.

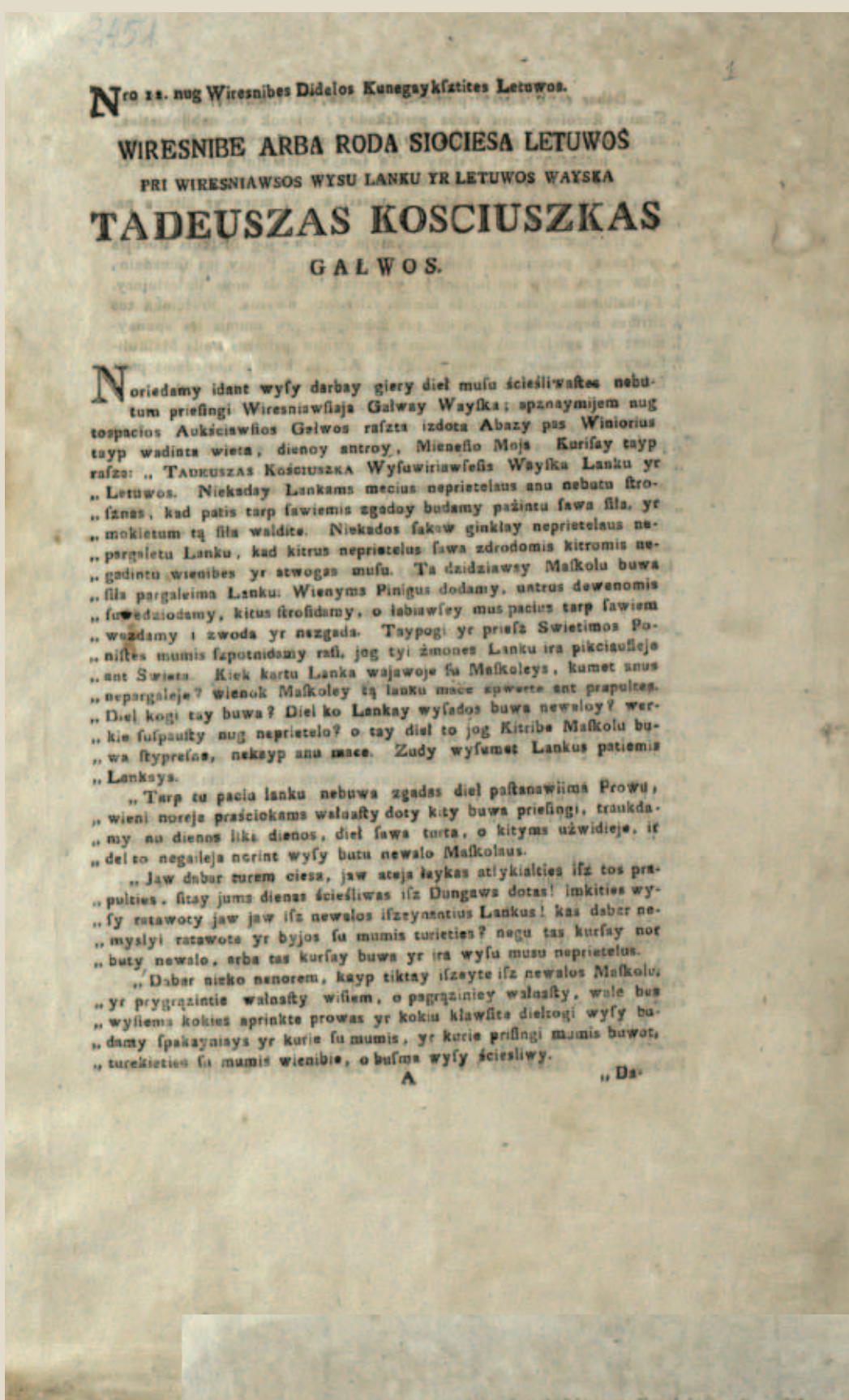
* 1795 m. lapkričio 25 d., Abiejų Tautų Respublikos valdovui Stanislovui Augustui Poniatovskui atsisakius sosto, buvo paskelbta, kad naikinamos visos buvusios Respublikos pareigybės, titulai ir valstybės pilietybė.

* 1797 m. sausio 15 d. buvo pasirašytas trisialis Rusijos, Prūsijos, Austrijos aktas, kuriuo galutinai likviduota Jungtinė Lenkijos ir Lietuvos valstybė – Abiejų Tautų Respublika. Lietuvos vardas daugiau nei šimtmečiui buvo ištrintas iš pasaulio politinių žemėlapių.

Dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė,
Vytautas Rutkauskas

Kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis.
Dail. Fransua Grenjė (François Grenier, 1793–1867). 1858.
Popierius, litografija, lakštas – 35,8 x 27,5 cm, vaizdas – 20 x 18 cm.
Bj. J. K. Viliński albumo „Vilniaus archeologijos muziejus“, 1858–1859. Lietuvos dailės muziejus, G-3486

Krokova. Slavkovo vartai.
Dail. Adolis Žanas Natano Rijs (Adolphe Jean Baptiste Rijs, 1810–1866). XIX a. vid.
Popierius, spalvų litografija, vaizdas – 24,5 x 36 cm, lakštas – 40 x 54 cm. Lietuvos dailės muziejus, G-2634

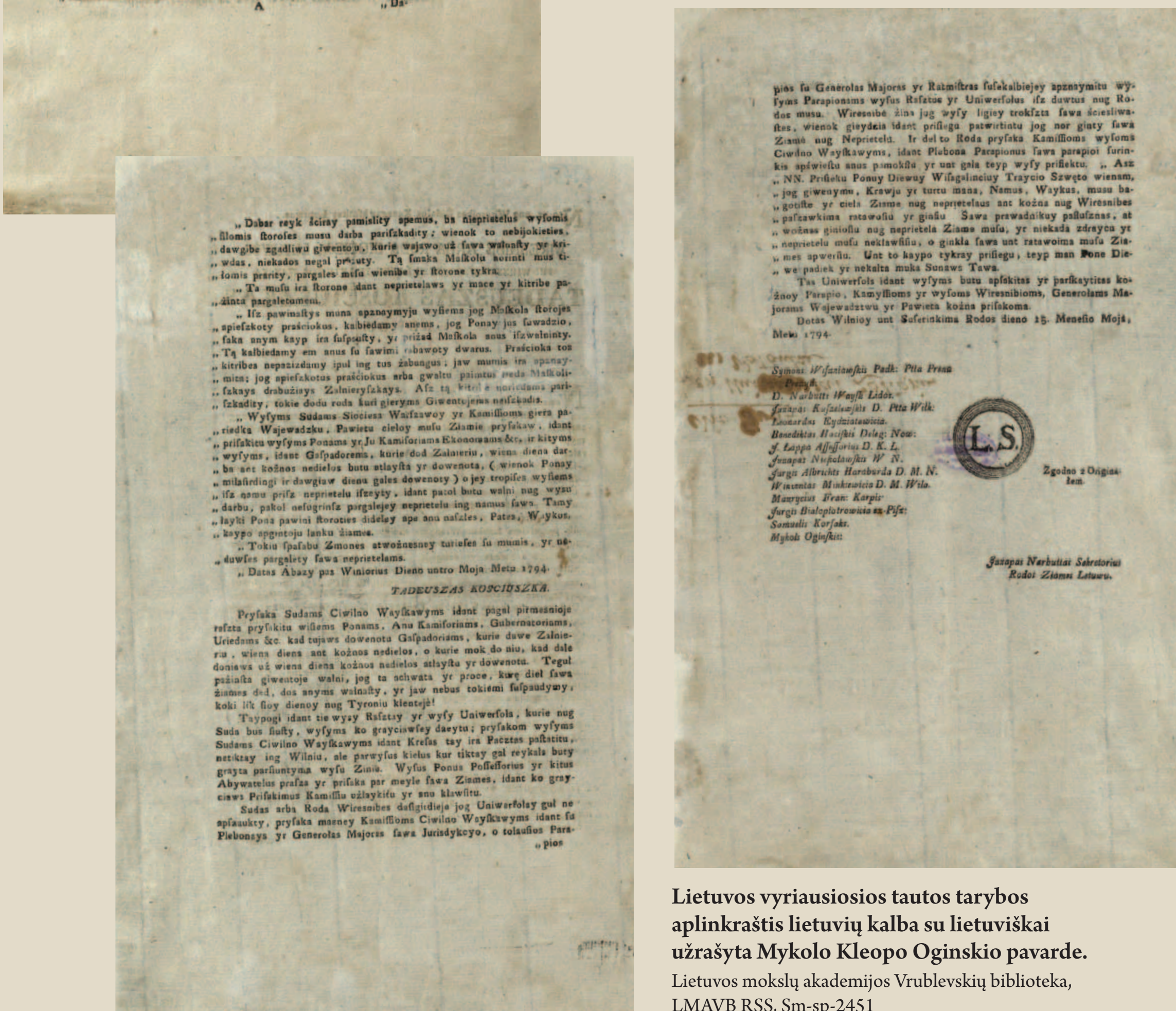
Baldakų paveikslų korimas (Tado Kosciuszko sukilimo metu, 1794 m. rugsėjo 24 d.).
Dail. Jonas Petras Norblinas de la Gourdaine (Jean-Pierre Norblin de La Gourdaine, 1745–1830). 1794. Drobė, aliejus, 88 x 92 cm. © Wilczyński Krzysztof / Nacionalinis muziejus Varšuvoje (© Ligiur Piatr / Muzeum Narodowe w Warszawie), MP-4881.

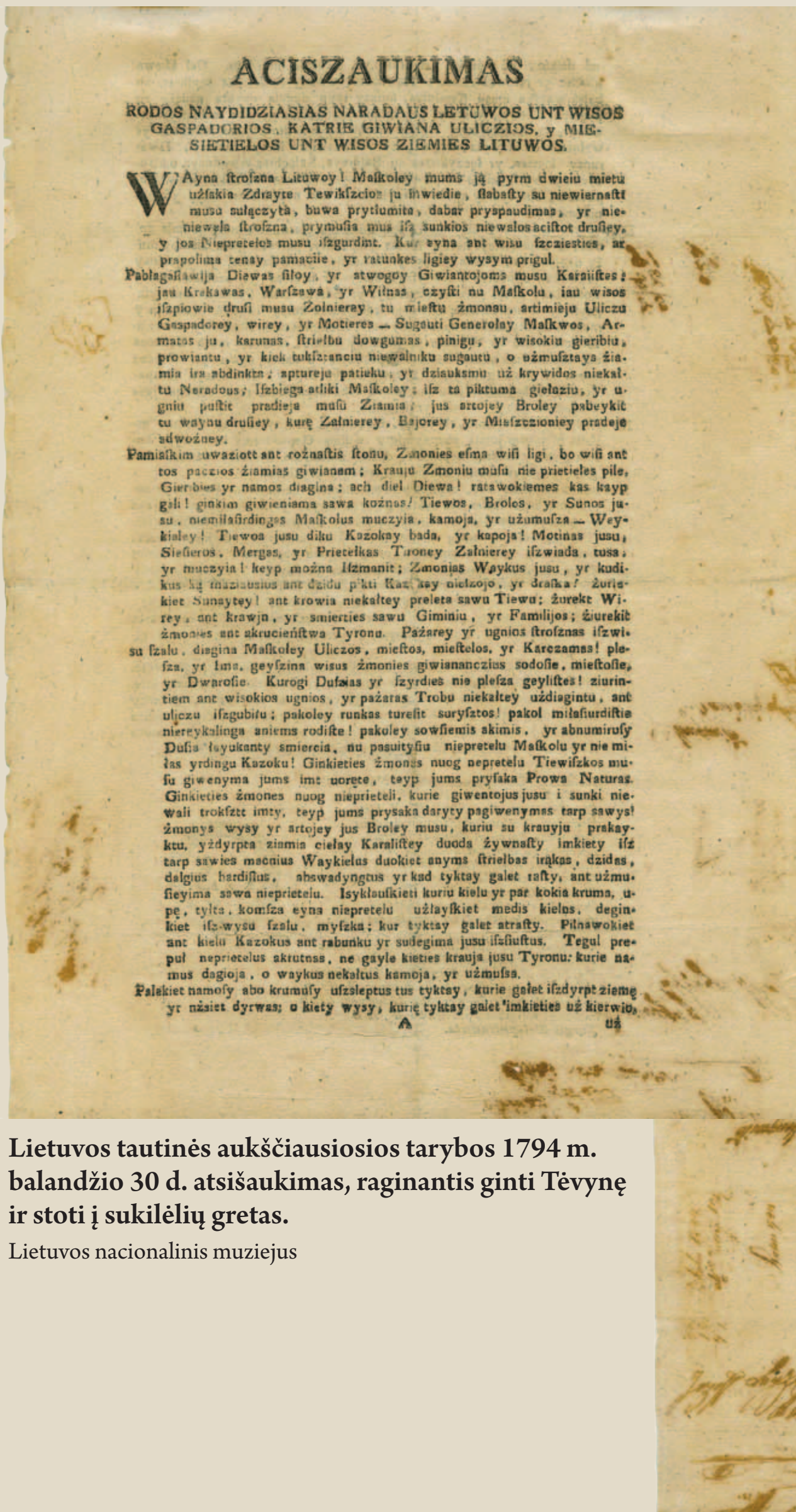
Vilnius. Slaskių rūmų ir Pilies kalno griuvėsių vaizdas nuo Vilijos upės pusės.
(Paveikslų fragmentai). Dail. Napoleonas Orda (Napoleon Mateusz Orda, 1807–1833). 1875. Popierius, alvaržė, pieštukas, 20,6 x 27,8 cm. Nacionalinis muziejus Krokovoje (Muzeum Narodowe w Krakowie), MNK III la 4022. Krokavos nacionalinio muziejaus fotografijos laboratorija

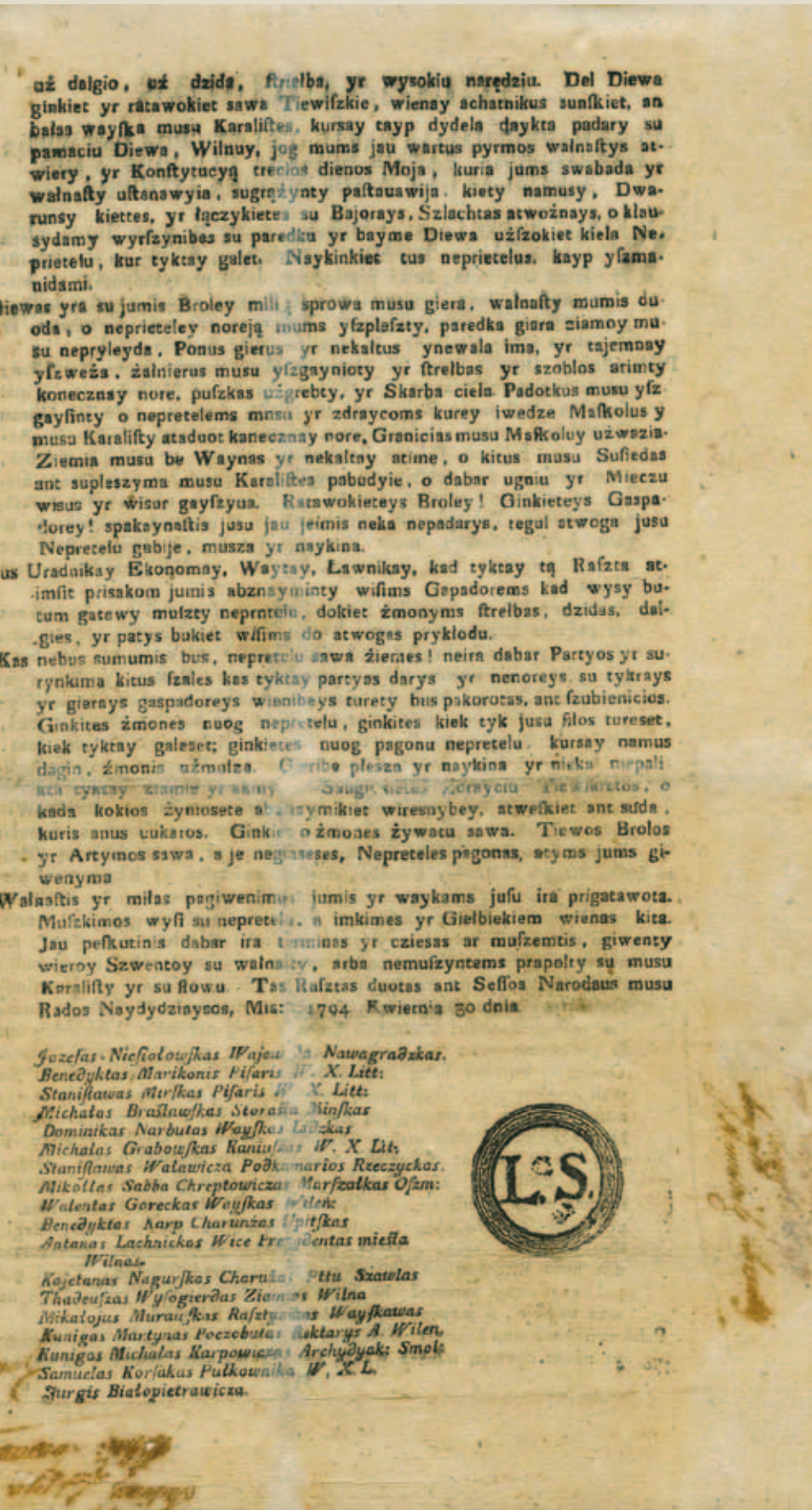
Jokūbas Jasinskis.
Dail. Pranciškus Smogilevičius (Franciszek Smugilewicz, 1745–1807) / lit. Žanas Aleksandras Džurij (Jean Alexandre Dury). XIX a. vid. Popierius, spalvota litografija, lakštas – 44,5 x 31,8 cm, vaizdas – 21,6 x 16,8 cm. Lietuvos dailės muziejus, G-4140

Lietuvos vyriausiosios tautos tarybos aplinkraštis lietuvių kalba su lietuviškai užrašyta Mykolo Kleopo Oginskio pavarde.
Lietuvos mokslų akademijos Vilniaus biblioteka, LMAVB RSS, Sm-sp-2451

Lietuvos tautinės aukščiausiosios tarybos 1794 m. balandžio 30 d. atsisaukimas, raginantis ginti Tėvynę ir stoti į sukilėlių gretas.
Lietuvos nacionalinis muziejus

Kosciuszko kariuomenės mūšis su rusais persikeliant per upę.
Dail. Aleksandras Orlovskis (Aleksandr Orlovskiy, 1777–1832). 1801 m. Popierius, alvaržė, pieštukas. © Wilczyński Krzysztof / Nacionalinis muziejus Varšuvoje (Wilczyński Krzysztof / Muzeum Narodowe w Warszawie), Pol.9826

Antikinės Romos griuvėsiai su Koltiejumi.
Dail. Kamilas Ruseckas (1800–1860). 1822–1826.
Drobė, aliejus, 18 x 34 cm. Lietuvos dailės muziejus, T-124. Vaizdo Aukslaidžio nuotrauka

Koltiejiaus griuvėsiai iš vidaus.
Dail. Kamilas Ruseckas (1800–1860). XIX a. Drobė, aliejus, 28,5 x 20,7 cm. Lietuvos dailės muziejus, T-1463. Vaizdo Aukslaidžio nuotrauka

M. K. Oginskio emigracijos kelias (laikotarpis po 1794 m. Tado Kosciuszko sukilimo numalšinimo).
Illustracija iš Rietavo Oginskio kultūros istorijos muziejaus rinkinių

Abiejų Tautų Respublikos padalinimai XVIII a. pabaigoje.
Vilniaus universiteto Kartografijos centras / Vaga. Illustracija iš Mečiulovo Ilio knygos „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Istorijos bruožai“, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didiosios Kunigaikštystės valdovų rmai, Lietuvos dailės muziejus, 2013, p. 304